

כ"ל תהא גי'א

כ"ל

וּלְפִי הַמּוֹדֵן מִפְּשׁוּטֵי שְׁנֵי הַמֵּאמְרִים בְּתַחֲלֵת הַמַּחֲשָׁבָה
הֵם כּוֹתְרִים זֶה אֶת זֶה – וְאִין הָעֲנִין כּוֹן אֲבָל שְׁנֵיהֶם אִמְתּוּ וְאִין
מַחֲלֵקֵת בֵּינֵיהֶם כְּלָלִי. וְהוּא: שֶׁהַרְעוּת אֲשֶׁר הֵן אֲצֵל
הַפִּילוֹסוֹפִים רְעוּת, אֲשֶׁר אָמְרוּ: שְׁמִי שְׂדָא יִתְאַוּהּ אֲלֵיהֶן יוֹתֵר
חֲשׁוֹב מִן-הַמֵּתְאַוּהּ אֲלֵיהֶן וְיִכְבֹּשׂ אֶת-יִצְרוֹ מֵהֶן – הֵם הָעֲנִינִים
הַמְּפָרְסָמִים אֲצֵל כָּל-בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם: „רְעוּת“: כְּשִׁפְכוֹת
דְּמִים, וְגִנְבָה, וְגִזְלָה, וְאוֹנְאָה, וְלְהוֹיֵק לְמִי שְׂדָא הִרְעֵ לּוֹ, וְלְגַמְלָה
רַע לְמִיטִיב לּוֹ, וְלְבִזּוֹת אֶב נְאֻם וְכִיּוּצָא בְּאֵלוּ. וְהֵן הַמַּצְוּוֹת
שְׂאֵמְרוּ עֲלֵיהֶן הַחֲכָמִים, וְכַרְוֵנִם לְבִרְכָה: „שְׂאֵלוּ לֹא נִכְתְּבוּ
רְאוּיּוֹת הֵן לְקַתְּבֵי וְיִקְרְאוּ אוֹתָן קִצָּת מִחֲכָמֵינוּ הָאֲחֵרוֹנִים אֲשֶׁר
חֲלוּ חֲלֵי הַמּוֹדְבָרִים“: „מַצְוּוֹת הַשְּׂכָלִיּוֹת“, וְאִין סָפֵק שֶׁהַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר תִּכְסֹף לְדַבֵּר מֵהֶם וְתִשְׁתַּוְּקַק אֲלֵיוּ – שֶׁהִיא תִּסְרֶה: „וְשֶׁהַנֶּפֶשׁ
הַחֲשׁוּבָה לֹא תִתְאַוּהּ לְאֶחָד מֵאֵלּוּ הַרְעוּת כְּלָל, וְלֹא תִצְטַעַר
בְּהַמְנַעַה מֵהֶם. אֲבָל הַדְּבָרִים שְׂאֵמְרוּ עֲלֵיהֶם הַחֲכָמִים, שֶׁהַכּוֹבֵשׁ
אֶת-יִצְרוֹ מֵהֶם הוּא יוֹתֵר חֲשׁוֹב וְגַמְלוֹ יוֹתֵר גְּדוֹל – הֵם: „הַתּוֹרוֹת
הַשְּׂמַעִיּוֹת“, וְזֶה אִמְתּוּ: שְׂאֵלְמַלְא הַתּוֹרָה לֹא הָיָה רְעוּת כְּלָל.
וּמִפְּנֵי זֶה אָמְרוּ: שְׂצַרְיָךְ הָאָדָם שִׁינִיחַ נִפְשׁוֹ אוֹהֶבֶת אוֹתָן וְלֹא
יִהְיֶה לּוֹ מוֹנֵעַ מֵהֶן בַּק הַתּוֹרָה. וְכִסּוֹן חֲכָמָם, עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם
וּכְמַה-שֶׁהִמְשִׁילּוּ. שֶׁהֵם לֹא אָמְרוּ: „אֵל יֹאמֵר אָדָם: אִי-אֶפְשִׁי
לְהִלָּךְ הַנֶּפֶשׁ; אִי-אֶפְשִׁי לְגַנֵּב; אִי-אֶפְשִׁי לְכּוֹבֵב“, אֲלָא: אֶפְשִׁי, וְכַה
אֲעִשֶׂה – אֲבִי שְׁבַשְׂמִים גָּזַר עָלַי“: אֲבָל הַכִּיָּאוּ דְבָרִים „שְׂמַעִיִּים“ י
כְּלָם: בְּשֶׁר בְּחֻבֵּב, וְלְכִישֵׁת שְׂעֻטְגוֹ, וְעֲרִיּוֹת. וְאֵלּוּ הַמַּצְוּוֹת
וְכִיּוּצָא בְּהוֹ, הֵן אֲשֶׁר קָרְאוּ הַשֵּׁם-יִתְבָּרֵךְ: „חֲקוּת“. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ,
וְכַרְוֵנִם לְבִרְכָה: „חֲקִים שֶׁחֲקַמְתִּי לָךְ – אִין לָךְ רְשׁוּת לְהִרְהַר
בְּהֵם“: וְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים מְשִׁיבֵין עֲלֵיהֶם, וְהַשְּׁטָן מְקַטְרֵג בְּהֵם,
כְּגוֹן: פְּרָה אֲדָמָה וְשְׂעִיר הַמִּשְׁפָּטִים וְכוּ'. וְאֲשֶׁר קָרְאוּ אוֹתָן
הָאֲחֵרוֹנִים: „שְׂכָלִיּוֹת, יִקְרְאוּ: מַצְוּוֹת, כִּפִּי מַה שְׂבָאָרוּ הַחֲכָמִים.
הֵנָּה הַתְּבָאָר-לָךְ מַכֵּל מַה-שְׂאֵמְרָנוּ אִיזוּ מִן-הַעֲבָרוֹת יִהְיֶה
מִי שְׂדָא יִשְׁתַּוְּקַק אֲלֵיהֶן יוֹתֵר חֲשׁוֹב מִן-הַמִּשְׁתַּוְּקַק אֲלֵיהֶן וְכּוֹבֵשׁ
יִצְרוֹ מֵהֶן, וְאִיזוּ מֵהֶן יִהְיֶה הָעֲנִין בְּהַפְּךָ. – וְזֶה חֲדוּשׁ נִפְלָא
בְּהַצְמִיד שְׁנֵי הַמֵּאמְרִים: „וְלִשְׁוֹנֵם מוֹרָה עַל-אִמְתּוֹת מַה-שְׂבָאָרְנוּ.
וְכַבֵּר נִשְׁלָמָה בְּנִתּוֹת זֶה הַפָּרֵק.

(1)
בבא
מאנה
סריק

6

11

6

21

21

31

בבא שפיר אתר ומצות תצפון אתר. שמור מצותי, ותיח ותורתי כאישווי שנתך. שלמה
מלך ע"ה ידבר תמיד בספר משלי בשם התכמה וכבא כל המצות שבחורה שהו
תהא אמרם ומצות, וכן קראו דוד ע"ה אמרות, הוא שאמר: אמרות ה' אמרות טהורות.
המצות כלה בחלקות על שלשה חלקים: מצות מקובלות, ומצות מושכלות, ומצות שאין
טעם לבלה ומבואר מצות מקובלות הן המצות שאין האדם מוצאם בשכלו בלתי קבלה
כמצות התפילין והציצית והמילה והסכה והשופר והלולב וכיוצא בהן, והנה כלן הן מצות
אבות, והן הנקראות, עדות* לפי שהן עדות גמורה על האלהות, ועדות גמורה על חדוש
העולם, כמצות השבת והשמטה והיובל, ומה יקרא החלק הזה בכתובים עדות: ואדברת
בעדומי וגו'. גם עדותך שעשועי* מצות מושכלות הן המצות שהאדם ימצאם בשכלו
אין לא תחנם התורה, כענין הגול והאונאה והרציחה והגנבה וכיוצא בהן, ומצות הללו
יקראם הכתוב, משפטים*. מצות שאין טעמן נגלה ומבואר הן מצות הכלאים ובשר בחלב
ושעיר המשתלה ופרה אדומה ואלה יקראם הכתוב, חקים. והוה שנוכר במשנה תורה:
כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדות והחקים המשפטים אשר צוה ה' אלהינו אתכם,

(2)

כ' בק"ו

6

11

(1)

ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' וגו'. באר הכתוב כי האלהות
 התחיל להתפרסם בין האומות בצאת ישראל ממצרים, ולפי שנתפרסם בשבילנו ושעשה
 עמנו להפליא לכן נתחייבנו לקבל מצותיו אלה שהם שלשה חלקים: עדות, חקים
 ומשפטים, הזכיר, עדות על המצות המקובלות, והזכיר משפטים על המצות המושכלות,
 והזכיר חקים על המצות שאין טעמן נגלה בתורה. וכן אמר שלמה ע"ה בכאן: בני שמור
 אמרי על המצות המקובלות, שמור מצותי וחייה על המצות המושכלות שבהן יהיה האדם
 ובהן ישובי המדינות, ואמר: ומצותי תצפון אתך, על החקים שהם צפונים ונעלמים ואין
 טעמן נגלה בתורה אלא שהן חקה וגזרת מלך כענין פניה גלימה הנקראת חקה, והוא
 שכתוב:

3
 פ

זאת חקת התורה יט, ב

לפני שהאדם מקיים מצוה - אמר רבי מאיר מפרמישלאן - בא היצר
 הרע ומנסה להניאו מלעשותה, וכך הוא טוען לו: מה המצוה הזאת?
 איזה ערך יש למצוה קטנה כזו ביחס לגדולתך?...

4

והיה, אם התחזק האדם ולא שת לבו לטענותיו וזכה לקיים את המצוה,
 שוב בא היצר הרע ולוחש לו: מה טעם יש במה שעשית? מה הועלת
 בעשייתה?...

וקראו
 על
 ע

משום כך - סיים רבי מאיר - מבאר לנו רש"י על הפסוק "זאת חוקת
 התורה": גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה, וזאת כדי להנצל
 משתי טענות אלה של היצר הרע - לפני קיום המצוה ולאחריה:
 כאשר הוא מסית אותנו וטוען שלמצוה מסויימת אין כל ערך, נשיב לו:
 "גזירה היא מלפני"! גזירה היא מאת ה' לקיים את המצוה, אף על פי
 שלדעתך אין לה ערך גדול!

וכאשר בא היצר הרע לאחר קיום המצוה ומכניס ספיקות בלב האדם
 מה הועיל בעשייתה, יש להתחזק ולטעון כלפיו: "אין לך רשות להרהר
 אחריה"!

"ונתתם אותה אל אלעזר הכהן והוציא אותה אל מחוץ למחנה
 ושחט אותה לפניו" (יט: ג) - בתרגום יונתן איתא: ויבדקינה בתמני סרי
 טריפן [שיבדוק הי"ח טרפות של הפרה לראות אם היא כשרה]. וקשה,
 הלוא אחז"ל (חולין יא) "ושחט... ושרף" - מה שחיטתה כשהיא שלימה,
 אף שריפתה כשהיא שלימה. איך איך ה"י אפשר לבדוק הפרה מי"ח
 טרפות? הג"ר יונתן אייבשיץ זצ"ל תירץ, דבתוס' במס' שבת (דף כב: ד"ה
 וכי לאורה) מביא ברייתא שאומרת: והלוא מ' שנה ה"י מאיר להם עמוד
 ענן בכל המקומות... ה"י מסתכל בטפיה ויודע מה בתוכו, בחבית ויודע
 מה בתוכה [כי האור של עמוד הענן ועמוד האש ה"י מאיר דרך דופני הכלין]
 וכן גבי פרה אדומה, שרפו את הפרה כשהיא שלימה, ובכל זאת ה"י אפשר
 לבדוק הטריפות, כי כשהיו במדבר, הכהן ה"י מסתכל בחוץ ורואה מה שבתוכו.
 (וצע"ק מה עשו כשנכנסו לארץ).

5
 ה"י
 פ

הקשר בין פרה אדומה ומיתה

"ונתתם אותה אל אלעזר הכהן והוציא אותה אל מחוץ
 למחנה ושחט אותה לפניו" (פרק י"ט פסוק ג).
 הנה מובא במסכת יומא דף מ"ב. שרב סבירא ליה
 ששחיטת פרה אדומה דווקא בכהן, וכבר עמדו על זאת
 מה נשתנה שחיטה זו מכל שחיטת קדשים שכשרים בזר.
 ולא זו בלבד אלא שפרה אדומה נקראת בכמה מקומות
 בחז"ל קדשי בדק הבית, יוצא שהיא בדרגה נמוכה יותר
 משאר הקדשים. ועיין בספר פרדס יצחק על פרשתנו
 שהרחיב הדיבור בזה.

6

כענין
 פ

2

עוד יש לעמוד דהנה מצאנו שפרה אדומה הגם דהוי מחוקות התורה בלתי מובנים לשכל האנושי, עם כל זאת ביארנו לנו חז"ל שהטעם שהיא באה היא כדי לכפר בחטא העגל, ויש להבין הלא אחד מן הכפרות החמורות שיש בעולם היא מיתה, וכמו שמבואר בסוף יומא שיש עבירות שצריך מיתה כדי לכפר, ואם באמת פרה אדומה כפרה על חטא העגל מדוע היא באה דווקא בשעת מיתה, ועל ידי טומאתה, הלא כל אדם אפילו אם לא נגע במת היה לו לטהר עצמו על ידי מי חטאת, ואיזה קשר יש בין טומאת מת לחטא העגל.

ועוד יש לעמוד על מה שמצאנו שהמת מטמא באהל ואילו שאר הטומאות כמו נבילה וכדומ' אינם מטמאים אלא על ידי מגע ומשא או נבילת עוף טהור על ידי בליעה. אולם טומאת מת היא אפילו באהל, ובדאי שטמון בזה סודות גדולים.

והנראה לפי עניות דעתי לתרץ באופן פשוט, והוא שכד נעייין בחטא עץ הדעת הלא לא בא לחווה חטא זה אלא על ידי שכלה, דהיינו שהנחש פיתה אותה להשתמש בשכלה ולהתעלם מציווי הקב"ה. ומפני זה נגזרה מיתה על העולם, ונשתלשלו הדברים עד זמן מתן תורתנו שהיתה מיתה כזאת בעולם, שהיא נגרמת על ידי חטא עץ הדעת. מה שאין כן כאשר קיבלו אבותינו את התורה בסיני הלא מבואר ששם פסקה זוהמתן ויצאו ממצודת חטא עץ הדעת, ונשתחררו מעונשה עד כדי כך שלולי חטא העגל היה שייך שמיתה מתבטלת לגמרי, ורק אחרי שחטאנו בעגל שוב נתחדשה אותה מיתה של עץ הדעת. וחטא העגל הלא כבר ביארנו כבר על פי דברי הקדמונים היתה גם כן בתכונתה, חטא השכל. ולכן כיון שעל ידה נתעוררה מיתה בעולם, כל זמן שאדם נוגע ומרגיש טומאת מת צריך עוד הפעם לכפר על הא דהמיתה וטומאתה באה לעולם. וכיון שכל החטא של העגל היה דבר רוחני דהיינו השתמשות בשכל, כן גזרה חכמתו עלינו שהטומאה גם כן תהיה רוחנית, ועל כן אפילו אם בא לאהל צריך טהרה. וממילא מובן גם כן מדוע התורה רמזה

לנו שאדם צריך למות באהל כאשר לומד את התורה, והיינו לטהר עצמו מטומאת השכל.

ועכשיו נשוב לראשונה למה שעמדנו על דעת רב שצריך דווקא כהן לשחוט את הפרה, ונראה לומר בזה שכנודע שבטי הכהנים המה העומדים על המשמר ומבטלים את הכל לעמוד ולשרת לקוב"ה ונותנים בטחונים לגמרי ביוצרים, ולכן כאשר באנו לטהר עצמינו

7
ס

6

11

16

21

26

31

36

בטהרת הפרה שהיא הטהרה של ביטול השכל, צריך דווקא ששחיטת הפר תהיה על ידי כהן, העומד בשי המעלה בטהרת השכל ובביטולה להקב"ה.

8
9
נתיבות
פיר

עץ ארז ואזוב

בכורתך בנויך עדשים. זהו מוסר ה' שהקב"ה אומר ליהודי, לא שאם יחטא יבואו עליו עונשים ויסורים, אלא כמאה"כ (תהלים ב) ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך, שזה המוסר הגדול ביותר המדבר אל לב יהודי ומונע אותו מכל רע, שכאשר מרגיש שבני אתה או הוא יכול להשיב ליצרו איך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים, איך אוכל לעשות נגד רצון אבי שבשמים. וזהו פי' ולקח הכהן עץ ארז ואזוב. עץ ארז רומז על הגדלות של יהודי, בחי' גיאות דקדושה, שהרי הוא בן המלך ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת. ואזוב היינו שפלות אמת, לדעת את ערכו שהוא אין ואפס. ולכן השליכו גם עץ ארז אל שרפת הפרה, שאינו מכוון לגיאות שלילית אלא לגיאות דקדושה, וכן אזוב כנגד שפלות דקדושה, שלצורך הטהרה דרושות ב' המדות יחדיו.

5
11
16

ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל תוך שריפת הפרה. ואחז"ל (במד"ד יט) אם נתגאה כארו ישפיל עצמו כאזוב. והקשו המפרשים איך ארז המורה על גיאות שהיא דבר שלילי מהווה חלק מטהרת הפרה כמו האזוב.

6 וי"ל כמש"כ בספה"ק תולדות יעקב יוסף, על מש"נ בתחלת הפרשה, וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר זאת חקת התורה. משה הוא מדת ענוה ושפלות, כדכ' והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, ואחז"ל כ"ד מוכי שחין ונפשו של משה נמוכה מכולם. ואהרן הוא מדת גיאות דקדושה, כדכ' ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, שהוא ענין גדלות וגאות. ורק ע"י ב' המדות של משה ואהרן יחדיו יש בזה שלימות, אבל כל מדה בפני"ע יש בה גם צד חסרון. כי אם יאחו במדת ענוה ושפלות לבדה, היצה"ר משפילו שאינו ראוי להתקדש ואינו ראוי להגביה בדרכי ה', ואם יאחו רק במדת גיאות דקדושה ובהתפארות יכול

16

ועל זה נאמר זאת חוקת התורה, שזה חוקת כל התורה, איך יבוא יהודי לקיים את כל התורה, ע"י ב' המדות האלו כאחד. מצד אחד עץ ארז בחי' גבהות דקדושה, שהרי יהודי מצד שורש נשמתו הוא חלק אלו' ממעל ועליו לאחוז בהתפארות דקדושה. וכמ"ש הרה"ק ר' ברוך ממ'ב'בו' זי"ע שאי אפשר להסביר ולבאר ליהודי מה הוא יהודי, את הגדלות של יהודי. יהודי הוא עץ ארז בן המלך מלכו של עולם ויש לו כח בלתי מוגבל, וכאשר יודע את רום ערכו שבני אתה ואיננו גדול בבית הזה ממני אז איך אעשה הרעה הגדולה הזאת. אולם בזה לבד לא די כי עלול הוא ליפול לגיאות רעה, אלא מאידך גיסא צריך גם להיות אזוב, לדעת שפלות עצמו, שלא יחשוב שהוא כבר קדוש וטהור אלא ידע את

21
26

היצה"ר להגיס רוחו שיחשוב שהוא כבר קדוש וטהור. אלא צריך לאחוז בב' המדות יחד, אל משה ואל אהרן, מדת השפלות ומדת גיאות דקדושה והתפארות, כי יהודי מצד החומר שלו הריהו באמת שפל אך מצד נשמתו שהיא חלק א' ממעל הריהו גדול מאד, וכאשר אחוז בב' מדות אלו כאחד הר"ז שלימות עבודת ה'.

חשבון נפשו שמצד עצמו אינו כלום. וב' המדות כאחד הם שלימות עבודת ה'.

31

והקדים הכתוב עץ ארז לאזוב, ללמד שבחי' עץ ארז יש לה השפעה יותר גדולה על האדם, מתוך ידיעת גדולתו של איש יהודי ולמה הוא מסוגל להגיע, שהרי הוא בן המלך וכלום יש שיעור וגבול למה שכן המלך יכול ומסוגל להגיע. משא"כ אם יתחיל מהתכוננות בשפלות עצמו הסכנה שיפול הנופל ממנו לגמרי ע"י ותתפשהו בבגדו. ולכן נאמר תחלה עץ ארז שבתחלה צריך לאחוז בבחי' מוסר ה' בני, להכיר את גדלות נשמתו שהוא בן המלך, ואח"כ צריך לבחי' שפלות של אזוב, לדעת שהוא בעצמו אינו כלום ורק מצד שורש נשמתו הוא חלק א' ממעל.

36
41

וביתר ביאור י"ל, דב' מדות אלו יכולים להיות באופן שלילי, וישנם גם בצד הקדושה בגיאות דקדושה ושפלות דקדושה, שיש גיאות מתוך התנשאות וגאווה שזה גרוע מכל ויש גיאות הנובעת מרוממות דקדושה. כי באמת בשפלות לבד יש סכנה גדולה, כמ"ש מרן אדמו"ר בב"א זי"ע על הנאמר בנסייון של יוסף שהיה הנסיון הקשה ביותר, ותתפשהו בבגדו ותאמר שככה עמי, בגדו מלשון בגידה, שתפשה אותו בבגידותיו לאמר הלא כבר בן כך בגדת וחטאת הרבה ולמה לא תעשה גם עברה זו. זה הפיתוי הגדול ביותר של יצה"ר שמציב

בפני האדם את כל בגידותיו ומפתה אותו שהרי בין כך נפלת ונכשלת הרבה וכבר אינך ראוי לכלום, ומה בכך אם תעשה גם עבירה זו. ותשובת יוסף היתה, איננו גדול בבית הזה ממני ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים, היינו כמאמר מרן הס"ק מסלונים זי"ע, עה"פ מוסר ה' בני אל תמאס, מוסר ה', המוסר שהקב"ה אומר ליהודי הוא בני, הלא בני אתה בן המלך, אל תמאס, אל תמאס עצמך בדברים שאין הולמים את מעמדך, ואל תמכור את

הנפש השכלית על הנפש הבהמית והאדם יעשה כל פעולותיו רק בהנהגת השכל. כשם צדיק יקרא, ויעלה למדרגת מלאך, ואם מגביר הבהמי על השכלי ועושה תמיד רק כפי רצון האותו, משפיל בזה את עצמו עד שיורד למדרגת בהמה, וכשם רשע יקרא, ע"כ תוכן דברי חסמי"ג.

13

יוצא מזה, שעל האדם לחשב תמיד דרכו, הפסד מצוה כנגד שכרה, ולא להניח לנפש הבהמית לעשות כפי תאוותה, ואשרי אדם השוקל ומפלים דרכו תמיד ד).

ד) ובדרך משל הסביר זה, לסוחר אחד ששכר עגלון להוליכו לאיזו עיר, ויבקש את העגלון להשגיח על סוסו שלא יטה מן הדרך, למען לא יאונה אליו רע חלילה. אולם העגלון, באשר קודם הנסיעה אכל סעודה גדולה, תקפה עליו שנתו ויישן, ומכיון שהסוס ראה בצדי דרכים הציר ועשבים, נטה מן הדרך לאכלם. והנה נהפכה העגלה בחפירה עמוקה והסוחר נפל ממנה ונפצע. גער בו הסוחר בעגלון בנייפה, הלא הזהרתיך להשגיח על בהמתך, ואיך זה הנחתה לנפש? והעגלון נסה לדבר אל הסוחר ויצטדק ויאמר: לערך פרסה השגתני על סוסי והולכתיו ברסן ללכת באמצע הדרך, ומכיר אני את סוסי כי "משכיל"

14

הוא ויודע הוא את הדרך ומעולם לא עלה על דעתי שיטה מן הדרך הישרה. ויאמר לו הסוחר, הוי אויל וסכל, כלום שייך לומר על בהמה הלשון "משכיל"? אפשר שהיא טובה מבהמות אחרות, אבל סוסי בהמה היא וכל זמן שהיא רואה דבר הנאות לתאוותה, מתגברת עליה התאוה והולכת לרצונה, הוי לך לאחור באפסר היטב ולא להגיחה שתלך שובב ברצון לכה!
בן הדבר הזה ממש, באשר האדם מורכב מנפש שכלית ונפש בהמית, ע"כ צריך הוא מאד להשגיח היטב בכל שעה ושעה על נפש הבהמית שלו, ולאחור באפסר להנהיגה שלא תפיל גם את הסוחר, היא נפש השכלית בתוך העמק, כמו שהעגלון צריך להשגיח על סוסי, וכשהאדם מסיח דעתו קצת, תיכף עושה הנפש הבהמית את שלה וממשיכה גם את הנפש השכלית לרשתה.

ואמר בצחות לשונו, בוא וראה, חנוני קטן מנהל ספר חשבונות ללקוחותיו, לדעת סכום הקפותיה, ואלו חשבונות של עולם, שמגיע לנצחיות, אין אנו מנהלים ספרי חשבונות כלל בזה העולם, והננו ממתנינים רק לעוה"ב, אבל שם כבר א"א יהי לתקן, כי אין מעשה וחשבון בשאול אשר אתה הולך שמה.

ופעם אמר ע"פ משל, לאחד שלקח בהקפה בחנות, והחנוני קורא לו לבוא לחשבון והוא מסרב, סימן הוא שפשט את הרגל. המושלים ביצרם אומרים בואו חשבון, רוצים הם לשלם המגיע מהם, והוה לאות על רצונם הטוב לשלם את חובם.

וכה הוי מפרש את הפסוק בתהלים קט"ו, מה אשיב לך כל תגמולוהי עלי. מי שלקח בהקפה בחנות, אבל משלם קימצא קימצא אע"פ שעדיין לא שלם כל החוב, אע"כ החנוני מקיפו שוב, מכיון שהוא רואה שמשתדל לשלם אבל אם עדיין לא התחיל לשלם את החוב הישן, איך ימלאנו לבו לבקש עוד הקפות?

והו שאמר דוד המע"ה, מה אשיב לך, אם כל תגמולוהי עלי, כלומר זכל מה שלקחתי בהקפה הוא לעת עתה עלי, שלא התחלתי עוד לפרוע חובי. א) בדברי מוסרו החריפים היה פונה גם לאה"ע, וכה היו דבריו: בן ישראל שמצבו ברע מה הוא עושה? הולך לצדיק ומבקש שיברכהו.

6